

Posudek na disertační práci Jana Zdichynce *Ženské kláštery Horní Lužice mezi duchovní a světskou mocí v 16. a 17. století.*

Mgr. Jan Zdichytec si zvolil za téma své disertace dějiny tří ženských klášterů v Horní Lužici v 16. a počátkem 17. století. Téma bylo nepochybně zvoleno dobře, jednak proto, že monasteriologické bádání byly v české historiografii po léta zanedbáváno, jednak proto, že na dějinách hornolužických klášterů je možno sledovat proces konfrontace střeoevropských klášterů (speciálně ženských) s náporom luterství po roce 1517, který zasáhl jednak dovnitř samotných klášterních komunit, jednak do řad obyvatelstva okolí klášterů i do řad politických elit země. V případě Horní Lužice však byla situace ještě komplikovanější v důsledku specifického postavení H. Lužice jako součásti českého státu, které s sebou neslo, že do vnitřních záležitostí klášterů tu zasahovaly jak míšeňské, tak české církevní úřady a také samotný císař z titulu českého krále, čímž byl vývoj církevních poměrů v H. Lužici spojován s českým vývojem, který probíhal již od 15. stol. odlišně jak od katolických, tak i klasicky protestantských zemí. Právě komplikovanost správních vztahů a mocenských poměrů významně přispěla k tomu, že v zemi, která se stala převážně luterskou, se udržely místní ženské kláštery i ostrovy katolického vesnického obyvatelstva, což mělo mj. závažné důsledky i pro pozdější národnostní vývoj země (Němci x Lužičtí Srbové). Z těchto důvodů bylo zkoumané teritorium mimořádně zajímavým celkem a jeho volbu pro disertaci považují za velmi dobrou a užitečnou.

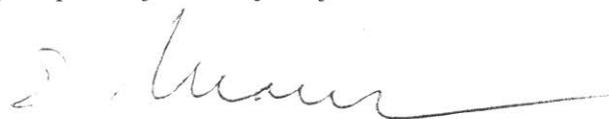
Jan Zdichytec zahajuje svůj výklad výborným přehledem literatury k ženským klášterům, především ve zkoumaném období, a zhodnocením jejího metodického a metodologického přínosu. Soustřeďuje se především na literaturu frankofonní a německou, zčásti si všímá i literatury z jiných zemí, přičemž klade důraz zejména na postupy francouzské „totální historie“, genderové přístupy a přístupy historické antropologie a mikrohistorie, speciálně pak na paradigmatu konfesionalizace a sociální disciplinace. Přehled dokládá, že se v literatuře předmětu svého zájmu nejen výborně orientuje, ale že se s jejími podněty (např. v oblasti dokáže i kriticky vyrovnat, ať už jsou to některé zjednodušující přístupy genderové nebo paradigma konfesionalismu, bezmyšlenkovitě přejímané některými současnými českými historiky od německé historiografie, kde je ostatně v poslední době rovněž opouštěno. Ve vlastní práci ovšem autor využívá zmíněných podnětů jen zčásti, což je jednak dáno charakterem dochovaných pramenů, jednak tím, že k některým otázkám dosud nebyla publikována ani základní faktografie, ale asi i osobním založením autora. (Není ovšem po mém soudu zcela na místě, pokud charakterizuje faktografický popis jako pozitivistický

přístup, i když je tento termín zejména v české historiografii běžně používán). Nejvíce jsou jím zřejmě recipovány podněty současné mikrohistorie.

Autorův výklad je založen na důkladném studiu německých, českých i vídeňských archivů. Začíná líčením konfesní konfrontace v 16. stol., poté pak postupně sleduje vztah klášterů k duchovní i světské moci (právě v těchto pasážích se mnohdy spokojuje s pouhou faktografií, ovšem pracně získanou pramenným studiem a nesporně potřebnou pro další výklad) a nakonec věnuje pozornost vnitřnímu vývoji v kláštorech. Právě v této poslední části uplatňuje v rozhodující míře mikrohistorickou metodu, při níž na jedné straně shromažďuje co největší množství detailů o životě v jednotlivých kláštorech, jednak důsledně přihlíží k širšímu kontextu, který minuciózním způsobem rekonstruoval v předchozích kapitolách. Jeho poznatky, například o sociálním původu jeptišek, o jejich smíření s „luterizací“ vlastních poddaných, o krizi klášterů ve druhé polovině 16. století i o větší odolnosti ženských klášterů vůči hrozícímu zániku, ale také o odporu jeptišek proti potridentské disciplinaci, jsou nesporně velmi cenné, jen v případě krize klášterů by snad bylo třeba více přihlédnout k jejich ekonomické situaci. Cenné je i to, že autor svá zjištění konfrontuje s širším evropským kontextem, zejména s vývojem v Německu a v Čechách, a dospívá k poznání, že vývoj Horní Lužice byl, pokud jde o řádové instituce, zcela specifický.

Obecně lze říci, že Zdichyncova práce je pramenně fundovaná, její autor se dobře orientuje v soudobé literatuře i ve složité problematice předmětu svého zájmu. Oceňuji i skutečnost, že v protikladu ke starší literatuře české i německé nezatížil svou práci nacionálně nebo konfesionálně profilovanými soudy, ač k tomu složitý politický, etnický i náboženský vývoj Horní Lužice nepochybně sváděl. Jeho argumentace je věcná a přesvědčivá, jazyková úroveň práce velmi dobrá, použité charakteristiky vesměs precizní (jen bych pochyboval o vhodnosti pojmu „zcela luterizovaný kraj“ pro okolí Sedlce, mezi luterstvím a utrakvismem byl přece jen určitý rozdíl). Drobné výhrady je možno mít – a to jen ve zcela výjimečných případech – také k některým použitým termínům (aristokracie pro označení šlechty jako celku, nejasné používání termínu františkáni, pojem „kraječ krmiva“ apod.) a k autorem zvolenému používání tvarů osobních a místních jmen, kde některé německé tvary v českém textu působí poněkud neústrojně, zejména při deklinaci, přestože existují i běžně používané české varianty (např. Lauban, Kamenz). Drobná formulační nedopatření rozhodně nesnižují nespornou hodnotu práce jako celku. Plně ji doporučuji k obhajobě jako doktorskou tezi.

V Praze 10. března 2007.

Prof. PhDr. Eduard Maur, CSc.